

7. ביטוח נפגעי עבודה

א. כללי

ביטוח נפגעי עבודה מקנה למבוטח שנפגע בעבודה זכות לגמלה או לסיוע מוגדר אחר, בהתאם למהות הפגיעה.

1. **דמי פגיעה** – משולמים לעובד שכיר או לעובד עצמאי, אשר כתוצאה מתאונת עבודה אינו מסוגל לעסוק בעבודתו או בעבודה מתאימה אחרת. עובד – שכיר או עצמאי – זכאי לדמי פגיעה בגין פגיעה אחת, בעבור 91 ימים (13 שבועות) לכל היותר.

עד 31.1.2002 מי שנפגעו היו זכאים לתשלום דמי פגיעה לתקופה מרבית של 26 שבועות, בסכום של 75% מהכנסתם ברבע השנה שלפני הפגיעה. בשנת 2005 תוקן החוק, ותקופת הזכאות לדמי פגיעה על חשבון המעסיקים הוגדלה מ-9 ימים ל-12 ימים. מי שאין לו מעסיק, כמו העובדים העצמאיים, אינו זכאי לתשלום בעד 12 הימים הראשונים.

2. **גמלאות נכות** – משולמות לנפגעי עבודה שבעקבות הפגיעה נשארו נכים לתקופה מוגבלת או לצמיתות. אלה גמלאות הנכות: קצבת נכות זמנית, המשולמת לנפגעי עבודה שנקבעה להם דרגת נכות זמנית של 9% לפחות; קצבת נכות צמיתה, המשולמת לנפגעי עבודה שנקבעה להם דרגת נכות צמיתה של 20% לפחות; מענק נכות, המשולם למי שנקבעה להם דרגת נכות צמיתה של 9%-19%; קצבה מיוחדת ומענק לסידורים חד-פעמיים משולמים לנפגעי עבודה (בנוסף על קצבתם החודשית) שדרגת נכותם היא 75% ויותר. סכום קצבת הנכות הזמנית או הצמיתה נקבע על פי הכנסתו של הנפגע ברבע השנה שלפני הפגיעה: סכום קצבת הנכות המלאה לנפגע שדרגת נכותו 100% הוא 75% משכרו בתקופה הקובעת; נפגע שדרגת נכותו נמוכה מ-100%, קצבתו מחושבת יחסית לדרגת נכותו.

תשלומי מענקי נכות לנפגעי עבודה עברו שינויים מפליגים בשנים האחרונות. מי שנפגע ב-1.7.2003 ולאחריו מקבל מענק השווה ל-43 קצבאות (עד אותו מועד המענק היה בגובה 70 קצבאות). בשנת 2005 תוקן החוק, ומענק נכות מעבודה וקצבת נכות זמנית החלו להיות משולמים מדרגת נכות בשיעור 9% במקום 5% עד אותו מועד.

במאי 2008 נעשה תיקון ברשימת המבחנים והוספו סעיפי ליקוי בגין כשל חיסוני נרכש, לחץ דם נמוך, עודף משקל והשמנת יתר, ליקויים בבלבל ואין אונות.

3. **גמלאות תלויים** – משולמות לבני משפחתו של מבוטח שנהרג בתאונת עבודה או נפטר מאוחר יותר כתוצאה ישירה מהתאונה, אם בני המשפחה היו תלויים בו לפרנסתם. סכום קצבת התלויים המלאה הוא 75% משכר הנספה בתקופה הקובעת. סכום הקצבה החלקית נקבע בהתאם לדרגת הזכאות. דרגת הזכאות לקצבת תלויים נקבעת על פי מספר התלויים (כך לדוגמה, אלמנה בלא ילדים זכאית ל-60% מקצבת הנכות המלאה, ואלמנה עם שלושה ילדים – ל-100% מקצבה זו').

4. **הוצאות ריפוי (כולל אשפוז ושיקום רפואי)** – הטיפול הרפואי ניתן לנפגעים באמצעות קופות החולים. המוסד, על פי הסכם, משלם לקופות החולים בעבור טיפול זה. הטיפול כולל במידת הצורך גם שיקום רפואי, החלמה, סיעוד וכדומה.

5. **שיקום מקצועי** – ניתן לנכה שדרגת נכותו הצמיתה היא 10% ויותר, אשר עקב פגיעה בעבודה אין הוא מסוגל לחזור לעבודתו הקודמת או לעבודה אחרת.

ב. מקבלי קצבאות

(1) דמי פגיעה

בשנת 2010 עלה מספר מקבלי דמי פגיעה והגיע ל-67,633 – עלייה של 2.7% לעומת שנת 2009 (לוח 1). יש לציין שמבין 61,589 השכירים מקבלי דמי פגיעה בשנת 2010, 18,378 מועסקים בידי "מעסיקים מורשים" לפי תקנה 22, כך שהמוסד לביטוח לאומי אינו מחזיר למעסיק כזה את דמי הפגיעה ששילם בעד 12 ימי הזכאות הראשונים – תשלומים אשר מעסיקים אחרים נדרשים לשלם למוסד. על-פי תקנה זו הביטוח הלאומי רשאי להתיר למעסיק לשלם בשם המוסד דמי פגיעה, ועליו לשלם במועדים שבהם הוא נוהג לשלם את שכר העבודה. על המעסיק להגיש לביטוח הלאומי תביעה בגין תאונת העבודה של העובד שנפגע, והמוסד מחזיר לו את הסכומים ששילם (בעבור 13 ימים ויותר) בתוספת עמלה בשיעור 2.5% מדמי הפגיעה. אם המוסד דוחה את התביעה, המעסיק אינו מקבל החזר בעבור הכספים ששילם לעובד.

בשנת 2010 עלה מספר מקבלי דמי פגיעה והגיע ל-67,633 – עלייה של 2.7% לעומת שנת 2009

בשנת 2000 מקבלי דמי פגיעה היוו כ-3% מכלל המועסקים ואילו בשנים 2005-2010 הם היוו 2.3%. הירידה ההדרגתית שהחלה בשנת 1996 ונמשכה עד 2010 (לוח 2) חלה במקביל לשינויי חקיקה – חיוב תשלום בגין הימים הראשונים על חשבון המעסיק וביטול הזכאות לתשלום זה למי שאין להם מעסיק (בשנים 1997 ו-2005). כלומר, שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים ירד עם ירידת

בשנת 2000 מקבלי דמי פגיעה היוו כ-3% מכלל המועסקים ואילו בשנים 2010-2005 הם היוו 2.3%

לוח 1

מועסקים, מקבלי דמי פגיעה וימי אי-כושר לעבודה, 2010-2006

שנה	מועסקים	מקבלי דמי פגיעה*	ימי אי כושר לעבודה	
			סך הכול	ממוצע לנפגע
2006	**2,832.4	64,296	2,170,751	33.8
2007	**2,968.7	67,657	2,291,149	33.9
2008	**3,093.4	69,734	2,408,514	34.5
2009	**3,116.9	65,814	2,306,267	35.0
2010	**3,219.8	67,633	2,406,337	35.6

* החל ב-1997 כולל נפגעים שלא קיבלו תשלום בפועל מהמוסד לביטוח לאומי, בשל שינוי החוק בשנה זו, אך אושרו והיו זכאים לתשלום לולא חוק זה (מספר מקבלי תשלום בפועל מהמוסד בשנת 2010 היה 59,347).

** לפי נתוני הלמ"ס 2009, החשבונאות הלאומית. המועסקים כוללים עובדים ישראלים, עובדים מחו"ל (מדווחים ובלתי מדווחים) ותושבי יו"ש ועזה.

לוח 2

שיעור השינוי במקבלי דמי פגיעה וימי אי-כושר לעבודה (אחוזים), 2010-2006

שנה	מקבלי דמי פגיעה כאחוז מכלל המועסקים	שיעורי שינוי בממוצע לשנה		
		מועסקים	מקבלי דמי פגיעה	ממוצע ימי אי-כושר
2006	2.2	3.2	0.70	2.40
2007	2.3	4.8	5.20	0.30
2008	2.1	4.2	3.07	1.77
2009	2.1	0.8	-5.62	1.45
2010	2.1	3.3	2.76	1.71

לוח 3
מקביל דמי פגיעה לפי משך אי-הכושר, 1996, 2000, 2006-2010

שנה	סך כל המועסקים**	סך כל אי-הכושר	סך כל מקבלי דמי הפגיעה	0	מספר ימי אי-הכושר									
					1-14	15-30	31-45	46-60	61-75	76-90	91	92 ויותר		
					מספרים מוחלטים									
1996	2,133,800	2,990,363	92,274	72	45,401	21,862	8,228	4,643	2,941	1,889	7,528			
2000	2,388,800	2,863,296	76,185	52	31,683	17,964	7,691	4,677	3,050	2,136	8,932			
2006	2,685,000	2,170,751	64,296	37	23,432	15,469	7,245	4,547	3,218	5,182	5,101			
2007	2,807,100	2,291,149	67,657	42	24,582	16,298	7,695	4,673	3,432	5,424	5,476			
2008	3,041,000	2,408,514	69,734	35	24,831	16,606	7,981	4,931	3,569	5,837	5,933			
2009	3,037,000	2,306,267	65,814	40	23,159	15,447	7,456	4,786	3,499	5,947	5,468			
2010		2,406,337	67,633	11	23,492	15,762	7,488	4,927	3,525	6,442	5,799			
					אחוזים									
1996			100.0	0.1	49.0	23.6	8.9	5.0	3.2	2.0	8.1			
2000			100.0	0.1	41.6	23.6	10.1	6.1	4.0	2.8	11.7			
2006			100.0	0.1	36.4	24.1	11.3	7.1	5.0	8.1	7.9			
2007			100.0	0.1	36.3	24.1	11.3	6.9	5.1	8.0	8.1			
2008			100.0	0.1	35.6	23.8	11.4	7.1	5.1	8.4	8.5			
2009			100.0	0.1	35.2	23.5	11.3	7.3	5.3	9.0	8.3			
2010			100.0	0.0	34.7	23.3	11.4	7.3	5.2	9.5	8.5			

* נמנים עד 31.1.2002 שקיבלו דמי פגיעה לאחר מועד זה.
** מתוך התשובות האומיות, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מספרם של מקבלי דמי הפגיעה ועליית מספר המועסקים. ממוצע ימי אי-הכושר לנפגע הגיע לשיאו בשנת 2001 (40 יום) ומאז חלה ירידה חדה (לוח 1) שנבעה בין היתר משינוי חקיקה (קיצור התקופה המרבית של תשלום דמי פגיעה מ-26 ל-13 שבועות, החל ב-2002.1.2). הירידה בממוצע ימי אי-כושר נעצרה בשנת 2003, ומאז, בתנודות קלות לשני הכיוונים הגיעה ל-35.6 בשנת 2010.

במהלך השנים גדל מספר הפגיעות ה"קשות" שבגינן הוגשו תביעות למוסד (לוח 3). בשנת 1996, שהיתה השנה האחרונה שלפני שינוי החוק לפיו הימים הראשונים משולמים על חשבון המעסיק, היוו נפגעים עם 61 ויותר ימי אי-כושר 13.4% מכלל מקבלי דמי הפגיעה, ואילו בשנת 2010 הם היוו כ-23.3% מכלל המקבלים, וזו מגמת עלייה עקבית. קיימת יציבות רבה לאורך השנים באחוז הנפגעים עם 15-45 ימי אי כושר. נפגעים עם 1-14 ימי אי כושר היוו 49% ממקבלי דמי פגיעה בשנת 1996 וקצת פחות מ-35% בשנת 2010, וזה המשך מגמת הירידה.

שיעור מקבלי דמי פגיעה בקרב העובדים הזרים ותושבי השטחים היה נמוך בכל השנים משיעורם של הישראלים. היה אפשר לצפות שהשיעור של מקבלי דמי פגיעה בקבוצות אלה, בשים לב לענפים הכלכליים המסוכנים למדי (חקלאות ובנייה), יהיה לפחות כמו זה של תושבי ישראל. השיעור הנמוך משקף ככל הנראה תת דיווח של אוכלוסייה זו על פגיעות בעבודה, הנובע ככל הנראה מאי ידיעת הזכויות, מחשש לאיבוד מקום העבודה אם יעדרו עקב תאונה, ממעמדם הלא חוקי ומחשש לגורלם אם ייוודע דבר שהותם בארץ ללא היתר. בפגיעות עבודה קשות אין לעובדים אלה ברירה אלא לפנות לטיפול רפואי ולהגיש תביעה לדמי פגיעה ולנכות. המוסד לביטוח לאומי משלם במישרין את הוצאות הטיפול החד פעמי בחדר המיון של עובדים זרים, ומאפריל 2008 גם של עובדי שטחים שנפגעו בתאונות עבודה ולא הגישו תביעה לדמי פגיעה. ממקור זה בלבד ידוע לנו שמספר העובדים הזרים שטופלו בחדרי המיון של בתי חולים הוא פי שלושה ממספר העובדים הזרים שקיבלו דמי פגיעה בשנת 2009. יצוין כי בקרב תושבי ישראל היחס בין הפונים לטיפול רפואי ללא הגשת תביעה לעומת מגישי תביעות למוסד לביטוח לאומי הוא כ-1:1.

שיעור מקבלי דמי פגיעה בקרב העובדים הזרים ותושבי השטחים היה נמוך בכל השנים משיעורם של הישראלים

עובד זר מבוטח בביטוח נפגעי עבודה אף אם הוא שוהה בארץ שלא כדין. עד 28.2.2003 עובדים זרים ותושבי שטחים שנפגעו בעבודה היו זכאים למלוא ההטבות הניתנות לנפגעי עבודה בין שעבדו בהיתר ובין שלא. מ-1.3.2003 החלה להישלל הגמלה מעובד זר לא מדווח: עם עזיבתו את הארץ משולמת לו הגמלה שנמצא זכאי לה החל במועד יציאתו, והתשלום אינו כולל את התקופה שבה נשללה הקצבה. הירידה ההדרגתית במספר העובדים הזרים בשנים 2002-2006 היתה צפויה עקב תיקוני החקיקה ופעולותיה של משטרת הגירה. ב-2007 שוב נצפתה עלייה, שנמשכה עד סוף 2009. בינואר 2010 הכריז ראש הממשלה על מדיניות הגירה חדשה המקשיחה את התנאים להעסקת עובדים זרים ומטרתה צמצום מספרם בכ-30-50 אלף.

עובד זר מבוטח בביטוח נפגעי עבודה אף אם הוא שוהה בארץ שלא כדין

אוכלוסייה אחרת שבעבורה קשה להשיג נתונים על בטיחות בעבודה היא שכירים מקבלי שכר מחברות כוח אדם ומקבלני כוח אדם. בסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מזהים שכירים אלו לפי השאלה "מי משלם את השכר". במערכת נפגעי עבודה של המוסד לביטוח לאומי, חברות כוח אדם אינן מאופיינות בקוד ייחודי (ענף כלכלי או מעמד משפטי של המעסיק), ולכן אי אפשר לבדוק אם עובדים אלו חשופים לסכנות כמו העובדים שמקבלים שכר ממקום העבודה והאם עובדת היותם "יוצאי דופן" אצל המעסיק גורמת להפחתת אחריותו לתנאי הבטיחות שלהם.

קשה להשיג נתונים על בטיחות בעבודה בנוגע לשכירים מקבלי שכר מחברות כוח אדם

בעיה קיימת גם בחברות קבלן אשר אינן מספקות עובדים אלא שירותים, והחובות שחלות על חברות כוח אדם, בייחוד חובת הרישוי, אינן חלות עליהן. התנאי לקבלת רישיון ולחידושו הוא כיבוד חוקי העבודה ובטיחות בעבודה.

לוח 4

מועסקים, מקבלי דמי פגיעה וימי אי-כושר לפי תושבות, 2000, 2006-2010

עובדים זרים	תושבי שטחים	תושבי ישראל	סך הכול	
2000				
205,000	96,000	2,217,900	2,519,900	מועסקים*
953	1,552	73,680	76,185	מקבלי דמי פגיעה
0.5	1.6	3.3	3.0	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
33.7	46.5	37.4	37.6	ממוצע ימי אי-כושר
2006				
180,300	48,900	2,603,200	2,832,400	מועסקים*
599	175	63,522	64,296	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.4	2.4	2.3	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
28.4	44.8	33.8	33.8	ממוצע ימי אי-כושר
2007				
193,200	53,100	2,722,400	2,968,700	מועסקים*
543	246	66,868	67,657	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.5	2.5	2.3	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
27.8	42.5	33.9	33.9	ממוצע ימי אי-כושר
2008				
211,300	58,900	2,823,300	3,093,400	מועסקים*
671	354	68,709	69,734	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.6	2.4	2.3	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
27.6	50.7	34.5	34.5	ממוצע ימי אי-כושר
2009				
220,200	55,700	2,841,000	3,116,900	מועסקים*
692	440	64,682	65,814	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.8	2.3	2.1	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
29.1	43.9	35.1	35.0	ממוצע ימי אי-כושר
2010				
220,900	60,600	2,938,300	3,219,800	מועסקים*
240	493	66,900	67,633	מקבלי דמי פגיעה
0.1	0.8	2.3	2.1	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
22.0	45.0	35.6	35.6	ממוצע ימי אי-כושר

* מקור: החשבונאות הלאומית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בהגדרת מקבלי שכר מחברת כוח אדם לא נכללים שכירים העובדים באמצעות קבלן משנה, שעליו מוטלת האחריות על ביצוע עבודתם וגם על בטיחותם. אלו שכירים המועסקים בעיקר בשני ענפי הכלכלה המשניים – שמירה, אבטחה וניקיון, ושירותי מטפלות בית.

לוח 5

מקבלי דמי פגיעה לפי מעמד בעבודה וימי אי-כושר, 2010

ממוצע ימי אי-כושר	מקבלי דמי פגיעה		סוג המבוטח
	אחוזים	מספרים מוחלטים	
35.6	100.0	67,633	כלל המקבלים
34.1	91.0	61,589	שכירים
50.1	9.0	6,044	עצמאים

גם בשנת 2010 ממוצע ימי אי-הכושר של עובדים זרים היה נמוך מזה של תושבי ישראל, אף שהוא היה צפוי להיות גבוה יותר, בגלל ענפי העיסוק שלהם. ממוצע ימי אי-הכושר של העובדים תושבי השטחים (יהודה ושומרון) נשאר גבוה למדי, אף שעיסוקם דומה לזה של העובדים הזרים. בשנת 2010, לראשונה זה כמה שנים, מספר מקבלי דמי הפגיעה שהם תושבי שטחים היה גבוה מזה של העובדים הזרים.

גם בשנת 2010 ממוצע ימי אי-הכושר של עובדים זרים היה נמוך מזה של תושבי ישראל, אף שהוא היה צפוי להיות גבוה יותר, בגלל ענפי העיסוק שלהם

לוח 5 מבחין בין מקבלי דמי פגיעה שכירים לבין העצמאים. משנת 1997 הצטמצם מספר העצמאים שקיבלו דמי פגיעה, מ-9,483 ל-6,044 בשנת 2010, ומשקלם בסך מקבלי דמי פגיעה ירד מ-11.3%

לוח 6

מקבלי דמי פגיעה לפי מעמד בעבודה וענף כלכלי, דצמבר 2010

ימי אי-כושר		מקבלים		מעמד בעבודה וענף כלכלי
ממוצע ימי אי כושר לנפגע	אחוזים	מספרים	אחוזים	
35.6		2,306,267	67,633	סך הכול
34.2	100.0%	2,103,261	100.0%	סך הכול שכירים
32.2	3.1	64,810	3.3	חקלאות
30.6	18.4	386,772	20.6	תעשייה
32.7	1.0	21,633	1.1	חשמל ומים
46.2	13.5	283,258	10.0	בינוי
35.7	14.8	310,264	14.1	מסחר, תיקון רכב
30.0	5.1	107,546	5.8	אירוח ואוכל
37.3	8.0	168,148	7.3	תחבורה, אחסנה
29.5	1.5	30,733	1.7	בנקאות, ביטוח
34.4	12.0	252,915	12.0	נדל"ן, שירותים עסקיים
29.8	8.6	181,496	9.9	שירות ציבורי
32.0	3.3	68,868	3.5	חינוך
38.3	3.5	73,338	3.1	שירות קהילתי
31.7	6.5	136,780	7.0	בריאות, רווחה
43.8	0.8	16,700	0.6	אחר ולא ידוע
49.5		303,076	6,044	עצמאים

לוח 7
מקבלי דמי פגיעה ומזעסקים לפי גיל ומין, 2010

מקבלי דמי פגיעה מזעסקים				מזעסקים ישראלים* (אלפים)				מקבלי דמי פגיעה (מספרים)				גיל
נשים	גברים	סך הכול	נשים	גברים	סך הכול	נשים	גברים	נשים	גברים	סך הכול	סך הכול	
1.6	3.2	2.4	1,308.8	1,477.1	2,785.9	20,661	46,972	67,633	180	17 עד		
0.4	1.3	0.9	9.1	11.2	20.3	32	148	180	180	17 עד		
1.0	4.0	2.4	155.2	135.4	290.6	1,579	5,459	7,038	180	18-24		
1.1	3.0	2.1	360.8	404.0	764.8	4,131	12,044	16,175	180	25-34		
1.3	3.0	3.2	316.3	368.0	684.3	4,168	11,127	15,295	180	35-44		
2.0	3.2	2.6	266.2	288.9	555.1	5,389	9,171	14,560	180	45-54		
2.7	3.4	3.1	175.6	215.9	391.5	4,772	7,233	12,005	180	55-64		
2.3	3.3	3.0	25.6	53.7	79.2	590	1,790	2,380	180	65+		

* המקור: קובץ Contract Under Microdata, סקרי כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2009.

ל-9%. ירידה זו מושפעת כנראה הן משינויי החוק בדבר תשעת הימים הראשונים ובדבר 12 הימים הראשונים והן מגל של סגירת עסקים קטנים בתקופות של מיתון כלכלי. ממוצע ימי אי-כושר לעבודה בקרב העצמאים גבוה בכ-47% מזה של שכירים (50 ימים לעומת 34, בהתאמה). גם הבדל זה נובע ככל הנראה מהעובדה שעצמאים אינם נוטים להגיש למוסד תביעות בגין היעדרויות קצרות (פחות מ-12 ימים).

התפלגות נפגעי עבודה שכירים לפי ענפים כלכליים יציבה לאורך השנים: כ-21% עובדים בתעשייה, 14% במסחר ובתי מלאכה, 12% בשירותים עסקיים (הכוללים גיוס עובדים ואספקת שירותי כוח אדם וכן פעילויות שמירה, אבטחה וניקיון) ו-10% בבינוי. מבחינת חומרת הפגיעה (הנמדדת כאן לפי מספר ימי אי-כושר לעבודה) ענף הבינוי נמצא במקום הראשון (46 ימים), ואחריו הענפים האלה: תחבורה ואחסנה (כ-37 ימים), שירותים קהילתיים, כולל פעילויות ספורט מקצועי (37 ימים), מסחר ובתי מלאכה (35 ימים), שירותים עסקיים (34 ימים) וחקלאות (32 ימים).

עם הגידול בשיעור הנשים המשתתפות בכוח העבודה האזרחי, שאפיין את שני העשורים האחרונים (מ-40% בשנת 1988 ל-47.0% בשנת 2010), גדל גם חלקן בכלל המקבלים דמי פגיעה. הנתונים למחצית השנייה של שנות התשעים וראשית שנות האלפיים מורים ששיעור הנשים בכלל המקבלים עלה בהדרגה ובעקביות מ-19.8% ב-1995 ל-30.5% ב-2010 (לוח 2/ז בנספח הלוחות). בדיקת ההתפלגות של גברים ונשים על-פי קבוצות גיל מלמדת כי בקבוצות הצעירות יותר (עד גיל 34) הגברים מהווים 76%, ובקבוצות הבוגרות יותר (45-59) הם מהווים רק כ-62% (לוח 7). ממוצע ימי אי-הכושר של נשים נמוך מזה של גברים: 31 לעומת 37.

עם הגידול בשיעור הנשים המשתתפות בכוח העבודה האזרחי גדל גם חלקן בכלל המקבלים דמי פגיעה

תאונות דרכים (בזמן העבודה או בדרך אליה או ממנה) היוו בשנת 1996 כ-14.8% מכלל תאונות העבודה, ואילו בשנת 2010 הן מהוות 23% מהן. מספר תאונות הדרכים בדרך לעבודה בין השנים 1996 ו-2009 גדל מכ-9% מכלל הפגיעות בעבודה עד לכ-15.8% (לוח 8). לעומת זאת, מספר תאונות הדרכים במסגרת העבודה מהווה כ-7% מכלל תאונות העבודה. בעבר, תאונות הדרכים גרמו לפגיעה קשה יותר המתבטאת בתקופת אי-כושר גבוהה יותר משאר התאונות. פער זה צומצם מאוד בשנים האחרונות והיום כמעט אינו קיים. סביר שצמצום זה נובע ככל הנראה מביטול תקופות הזכאות הקצרות (עד 12 ימים) כך שמספר הפונים במקרים הקלים פחת מאוד והכך העלה את מספר ימי אי הכושר הממוצע לפגיעה.

התפלגות מקבלי דמי פגיעה לפי גורם התאונה ותוצאות הפגיעה ("מהות") משתנה במידה מועטה בין השנים. הגורמים השכיחים לפגיעה בעבודה הם נפילה (מפיגום, סולם או מנוף; מבניין או מבנה; החלקה או מעידה במדרגות; החלקה או מעידה במישור – 25% מהמקבלים), תאונות דרכים (23%) ופגיעה מגופים (נופלים, לוחצים, מכים – 19%). מבחינת חומרת הפגיעה (הנמדדת לפי מספר ימי אי-כושר) הפגיעות הקשות נגרמו בעיקר מנפילות (40 ימים). הנפילות גרמו בעיקר מכות יבשות והימחצויות וכן שברים בגפיים, מתיחות ונקעים. הגורמים "מחלות מקצוע" ו"חומר נפץ" היו במקום הגבוה ביותר בחומרת הפגיעה (יותר מ-40 ימי אי-כושר). רשימת מחלות המקצוע היא אמנם סגורה, אך במקרים שבהם המחלה אינה מופיעה ברשימה, ועל פי חוות דעת המומחים יש קשר סיבתי ברור בינה לבין תנאי העבודה – מוכרת המחלה כפגיעה בעבודה. רוב התביעות לדמי פגיעה בגין מחלת מקצוע מוגשות לצורך קביעת נכות מעבודה.

התפלגות מקבלי דמי פגיעה לפי מהות הפגיעה אף היא כמעט אינה משתנה בין השנים. תוצאות הפגיעה השכיחות הן הימחצות (23% מהמקבלים), מכה יבשה (22%), מתיחה או נקע (17%) וחתך בגפה עליונה (9%). מבחינת חומרת הפגיעה (הנמדדת לפי מספר ימי אי-כושר) הפגיעות הקשות היו:

לוח 8

מקבלי דמי פגיעה לפי מקום הפגיעה וימי אי-כושר, 2010-2006

שנה	תאונות בעבודה		תאונות בדרך לעבודה וממנה		סך הכול	במהלך העבודה*	תאונות דרכים בעבודה	תאונות דרכים בדרך	בדרך בלי רכב	אחר
	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים						
2006										
מספרים	64,296	45,374	3,833	9,339	3,575	2,175				
אחוזים	100.0	70.6	6.0	14.4	5.6	3.4				
ממוצע ימי אי-כושר	33.8	33.4	39.1	32.3	33.9	37.5				
2007										
מספרים	67,657	47,757	4,092	9,571	3,991	2,246				
אחוזים	100.0	70.6	6.0	14.2	5.9	3.3				
ממוצע ימי אי-כושר	33.9	33.4	38.9	32.9	35.4	37.0				
2008										
מספרים	69,734	48,472	4,627	10,170	4,180	2,285				
אחוזים	100.0	69.5	6.6	14.6	6.0	3.3				
ממוצע ימי אי-כושר	34.5	34.3	39.1	32.2	36.1	37.7				
2009										
מספרים	65,814	45,412	4,747	10,594	4,191	870				
אחוזים	100.0	69.0	7.2	16.1	6.4	1.3				
ממוצע ימי אי-כושר	35.0	35.0	39.5	33.0	35.7	35.4				
2010										
מספרים	67,633	47,098	4,734	10,719	4,094	988				
אחוזים	100.0	69.6	7.0	15.8	6.1	1.5				
ממוצע ימי אי-כושר	35.6	35.6	41.2	33.5	37.2	35.2				

* חבלות ופציעות בעבודה שלא נגרמו מתאונות דרכים.

שבר בגפה תחתונה (63 ימים), שבר בגפה עליונה (58 ימים), שבר בגו או פגיעה בעמוד השדרה (56 ימים) ופריקה ללא שבר (55 ימים). פגיעה במערכת כלי הדם נמצאה במקום הגבוה ביותר בחומרת הפגיעה (68 ימי אי כושר).

הגפיים העליונות הן האיבר הפגיע ביותר בתאונות עבודה: שברים וחתיכים (בלבד) בגפיים העליונות גרמו להיעדרות מעבודה של כ-14% ממקבלי דמי פגיעה.

2) גמלאות נכות מעבודה

מספר מקבלי קצבת הנכות הצמיתה עולה בהתמדה מדי שנה בשנה ביותר מ-1,000, ובשנת 2010 הגיע ל-32,331. רוב מקבלי קצבת נכות (58%) צמיתה הם בדרגות נכות נמוכות (עד 39%). בין הנשים קבוצה זו גדולה אף יותר: ל-64% דרגת נכות 20%-39% לעומת 58% בין הגברים. ל-9% מן הגברים ו-7% מן הנשים דרגת נכות גבוהה מ-80% (לוח 3/ז בנספח הלוחות). מקבלי קצבת נכות מעבודה יכולים - בהגיעם לגיל המזכה בקצבת זיקנה - לבחור בין המשך קבלת קצבת נכות מעבודה לבין קבלת קצבת זיקנה. לפי החוק, אם קצבת הזיקנה

מספר מקבלי קצבת הנכות הצמיתה עולה בהתמדה מדי שנה בשנה ביותר מ-1,000, ובשנת 2010 הגיע ל-32,331

גבוהה מקצבת הנכות מעבודה אפשר להוון את קצבת הנכות ולקבל קצבת זיקנה, או להוסיף ולקבל קצבת נכות מעבודה בגובה קצבת זיקנה.

3) מענקי נכות

מענק נכות משולם לנכה עבודה שדרגת נכותו יציבה ופחותה מ-20% אך לא פחותה מ-9%. סכומי המענקים לנפגעי עבודה והזכאות להם עברו שינויים מפליגים בשנים האחרונות. עד חקיקת חוק התוכנית להבראת המשק ביוני 2003, המענק היה בגובה 70 קצבאות חודשיות. בחוק זה נקבע כי מי שנפגע מיום 1.7.2003 ואילך, יקבל מענק השווה ל-43 קצבאות. כתוצאה משינוי החקיקה חלה ירידה תלולה בסכום מענקי הנכות הממוצעים. בשנת 2010 שולמו 8,821 מענקים בגין פגיעות שונות – 7,697 לשכירים ו-1,124 לעצמאים. התשלום הממוצע כמענק נכות לשכירים בשנת 2010 היה 33,833 ש"ח לעומת 33,526 בשנת 2009, ולעצמאים 30,809 ש"ח לעומת 28,464 בשנת 2009.

4) קצבת נכות מיוחדת

נכי עבודה שדרגת נכותם 75% ויותר ונכים עם קשיי הליכה שדרגת נכותם 65%-74% זכאים, נוסף על כל גמלה אחרת, לסיוע כספי לעזרה אישית ולנסיעות, וכן זכאים למענק לסידורים חד-פעמיים כסיוע לרכישת רכב, פתרון בעיות דיור ורכישת אביזרים מיוחדים הנובעים מהנכות.

בדצמבר 2010 קיבלו כ-3,050 נכי עבודה קצבה מיוחדת המשולמת באמצעות השיקום בסכום ממוצע של 3,370 ש"ח, נוסף על קצבת נכות מעבודה חודשית. בשנת 2010 שולמו 143 מענקי שיקום שגובהם הממוצע הוא כ-34,400 ש"ח.

לוח 9

מקבלי קצבת נכות צמיתה לפי מעמד בעבודה, 2010-2006

שנה	סך הכול		עצמאים
	מספרים	אחוז שינוי שנתי	
2006	26,442	5.0	3,227
2007	27,799	5.1	3,393
2008	29,249	5.2	3,584
2009	30,899	5.6	3,831
2010	32,331	4.6	4,012

לוח 10

מקבלי גמלאות תלויים לפי מעמד בעבודה, 2010-2006

שנה	סך הכול		עצמאים
	מספרים	אחוז שינוי שנתי	
2006	4,446	1.1	613
2007	4,482	0.8	614
2008	4,518	0.8	611
2009	4,573	1.2	619
2010	4,565	--	624

5) מקבלי גמלאות תלויים

מספר מקבלי קצבת תלויים עלה בהדרגה מ-3,286 בשנת 1985 ל-4,565 בשנת 2010. קצב הגידול נע בין 0.8% ל-1.5% בשנה

מספר מקבלי קצבת תלויים עלה בהדרגה מ-3,286 בשנת 1985 ל-4,565 בשנת 2010. קצב הגידול נע בין 0.8% ל-1.5% בשנה (לוח 9).

ג. תשלומים ממוצעים

דמי הפגיעה הממוצעים ליום לעצמאים ירדו בשנת 2010 לאחר שבשנת 2009 הם עלו במידה ניכרת, במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע. דמי הפגיעה לשכירים ירדו במידה קטנה ב-2009 במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע.

לוח 11

דמי פגיעה ממוצעים ליום לפי מעמד בעבודה, 2010-2006

שנה	שכירים			עצמאים		
	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2010 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2010 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע
2006	153.5	171	62.9	161.5	180	66.2
2007	159.9	177	65.2	167.9	187	68.4
2008	174.6	185	68.0	199.2	211	77.6
2009	179.2	184	67.6	240.6	247	90.8
2010	175.8	176	63.9	205.2	205	74.5

קצבת הנכות הצמיחה הממוצעת בשנת 2010 היתה 3,419 ש"ח לשכירים ו-3,403 ש"ח לעצמאים. רמת הקצבה במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע עלתה הן לשכירים והן לעצמאים.

לוח 12

סכום קצבת נכות צמיחה לפי מעמד בעבודה (תמוצע חודשי), 2010-2006

שנה	שכירים			עצמאים		
	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2010 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2010 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע
2006	2,817.4	3,143	38.5	3,144.4	3,507	43.0
2007	2,823.0	3,133	38.4	3,131.1	3,475	38.9
2008	2,894.8	3,071	37.6	3,204.1	3,400	41.6
2009	3,156.2	3,241	39.7	3,287.7	3,376	41.3
2010	3,419.1	3,419	41.4	3,403.2	3,403	41.2

סכום קצבת התלויים הממוצעת לחודש היה בשנת 2010 כ-6,710 ש"ח לשכירים וכ-6,055 ש"ח לעצמאים. בשנה זו עלתה קצבת התלויים במידה ניכרת במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע לשכירים ובמידה פחותה עלתה גם לעצמאים.

לוח 13

קצבת תלויים חודשית ממוצעת לפי מעמד בעבודה, 2010–2006

שנה	שכירים		עצמאים	
	מחירי שוטפים (ש"ח)	מחירי 2010 (ש"ח)	מחירי שוטפים (ש"ח)	מחירי 2010 (ש"ח)
2006	5,126.7	5,719	5,449.8	6,079
2007	5,185.3	5,754	5,451.1	6,049
2008	5,342.4	5,668	5,585.2	5,926
2009	5,992.2	6,154	5,812.3	5,969
2010	6,711.8	6,712	6,054.5	6,055

ד. היקף התשלומים

סך התשלומים בענף נפגעי עבודה היה 3.28 מיליארד ש"ח בשנת 2010. לוח 14 מלמד כי סכום זה מהווה עלייה של 6.2% במונחים ריאליים לעומת 2009. הגידול נובע מעלייה בתשלומים של גמלאות הנכות והוצאות הריפוי.

לוח 15 מציג את התפלגות מכלול התשלומים בענף נפגעי עבודה לפי המרכיבים העיקריים: דמי פגיעה, גמלאות נכות, גמלאות תלויים, הוצאות ריפוי והוצאות שיקום. גמלאות הנכות מהוות את

סך התשלומים בענף נפגעי עבודה היה 3.28 מיליארד ש"ח בשנת 2010

לוח 14

סך כל התשלומים* בענף נפגעי עבודה (אלפי ש"ח), 2010–2006

שנה	מחירים שוטפים	מחירי 2010	שיעור שינוי ריאלי (אחוזים)
2006	2,662,270	2,969,675	1.4
2007	2,675,225	2,968,810	0.4
2008	2,808,378	2,979,687	5.0
2009	3,087,170	3,170,331	9.9
2010	3,279,105	3,279,105	6.2

* כולל תשלומים לדמי פגיעה, גמלאות נכות, גמלאות תלויים, הוצאות ריפוי והוצאות שיקום.

לוח 15

סך כל התשלומים* בענף נפגעי עבודה לפי סוג הגמלה (אחוזים), 2010–2006

שנה	סך הכול	דמי פגיעה	גמלאות נכות	גמלאות תלויים	הוצאות ריפוי	הוצאות שיקום
2006	100.0	9.1	61.6	11.2	13.4	4.7
2007	100.0	9.6	62.4	11.2	11.6	5.2
2008	100.0	10.6	62.6	11.1	10.6	5.1
2009	100.0	9.7	62.9	10.6	12.8	4.1
2010	100.0	9.8	63.7	10.3	12.1	4.2

* לא כולל תשלומים לפעילות למניעת תאונות, פעולות בטיחות בעבודה, מחקרים, מפעלים מיוחדים, סיוע משפטי, ועדות רפואיות וחוות דעת.

גמלאות הנכות
מהוות את חלק הארי
מתשלומי הענף -
כ-63%

חלק הארי מתשלומי הענף - כ-63%. בתשלומי גמלאות תלויים יש ירידה קטנה (באחוזים) ב-2010. קצבאות הנכות והתלויים הן המרכיב המשולם לאורך זמן (עד גיל הזיקנה ולעתים לאחר מכן, כפי שהוסבר בסעיף ג' לעיל). בחלקם של התשלומים לדמי פגיעה חלה ירידה מתמשכת מאז 1996 (21.9%), אך בשנים האחרונות מרכיב זה מהווה כ-10% מתשלומי הענף. ירידה זו מוסברת בעיקרה בשינויי החקיקה בשנים האחרונות שקיצרו את תקופת הזכאות לדמי פגיעה. הוצאות הריפוי שירדו בשנים 2006-2008 עלו בשנת 2009 וירדו מעט ב-2010.

